

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	2CdoGp/1/2020
Identifikačné číslo spisu:	1318202159
Dátum vydania rozhodnutia:	24.02.2022
Meno a priezvisko:	JUDr. Mária Trubanová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2022:1318202159.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v dedičskej veci po poručiťke P. L., zomrelej U., naposledy bývajúcej v A., ktorej účastníkom je Slovenská republika, v zast. Okresný úrad Bratislava, odbor majetkovoprávny, so sídlom 832 05 Bratislava, Tomášikova 46, vedenej na Okresnom súde Bratislava III pod sp. zn. 30D/582/2018, o dovolaní generálneho prokurátora Slovenskej republiky proti uzneseniu Okresného súdu Bratislava III z 29. mája 2020 sp. zn. 30D/582/2018, Dnot 30/2018, takto

rozhodol:

Z r u š u j e uznesenie Okresného súdu Bratislava III z 29. mája 2020 sp. zn. 30D/582/2018, Dnot 30/2018 v III. výroku a vec v rozsahu zrušenia vracia Okresnému súdu Bratislava III na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Bratislava III (ďalej aj „okresný súd“ alebo „súd prvej inštancie“) uznesením z 29. mája 2020 č. k. 30D/582/2018-143, Dnot 30/2018, v dedičskej veci po poručiťke P. L., zomrelej U., naposledy bývajúcej v A., za účasti Slovenskej republiky, zast. Okresným úradom Bratislava, odborom majetkovoprávnym:

v I. výroku vymedzil rozsah majetku a dlhov poručiťky tak ako je uvedené v napadnutom rozhodnutí okresného súdu,

v II. výroku určil:

1. všeobecnú cenu majetku poručiťky na sumu 9.295,80 €
2. výšku dlhov poručiťky na sumu 1.263,92 €
3. čistú hodnotu dedičstva 8.031,88 €,

v III. výroku potvrdil, že dedičstvo, ktoré nenadobudol žiadny dedič, pripadlo štátu: Slovenskej republike, v zastúpení Okresný úrad Bratislava, odbor majetkovoprávny, so sídlom v Bratislave, Tomášikova 46, číselný identifikátor: 00151866001, v celosti,

v IV. výroku určil JUDr. Ivane Vagaš, notárovi, so sídlom Notárskeho úradu v Bratislave, Nová Rožňavská 136, za vykonané úkony súdneho komisára, odmenu a jeho účelne vynaložené hotové výdavky vrátane DPH spolu v sume 253,08 € a uložil účtárni okresného súdu, poukázať sumu 253,08 € zo štátnych finančných prostriedkov, do troch dní po nadobudnutí právoplatnosti tohto uznesenia, na účet notára.

2. Na podnet Autorskej spoločnosti LITA, s o sídlom v Bratislave, Mozartova 9, občianske združenie registrované pod č. VVS/1-900/90-7923 (ďalej aj „podávateľ“), ako subjektu dotknutého napadnutým rozhodnutím, podal generálny prokurátor Slovenskej republiky (ďalej aj „generálny prokurátor“) v zmysle § 78 Civilného mimosporového poriadku (ďalej aj „CMP“) dovolanie generálneho prokurátora. Generálny prokurátor navrhol uznesenie okresného súdu v napadnutej časti (výroku III.) zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie. V dovolaní uviedol, že napadnutým uznesením došlo podľa jeho názoru k porušeniu zákona, pretože vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci (§ 83 písm. i/ CMP). Podávateľ nebol účastníkom súdneho konania, nemal k dispozícii žiadne zákonom dovolené a efektívne prostriedky na ochranu svojich práv a zákonom chránených záujmov. Poručiťka bola autorsky činná ilustrátorka, zároveň na základe Osvedčenia o dedičstve z 8. marca 2000 č. k. 22D/19/00-14, Dnot 23/00 nadobudla absolútne autorské práva k dielam svojho nebohého manžela C. L., ktorý bol autorsky činný ako spisovateľ a prekladateľ. Z uvedeného dôvodu podávateľ vyplácal poručiťke autorské odmeny a náhrady odmien za použitie jej vlastných diel, ale aj diel jej manžela. Podávateľ eviduje nevyplatené odmeny a náhrady odmien z a rôzne použitie diel poručiťky a jej manžela, a to najmä za ich rozmnožovanie prostredníctvom reprografických zariadení a knižničné vypožičiavanie. Podávateľ by mal odmeny, resp. náhrady odmien, vybrané na základe zákonom uloženej povinnosti v rámci tzv. povinnej kolektívnej správy, vyplatiť oprávneným subjektom, t. j. aktuálnym dedičom - nositeľom autorských práv k dielam poručiťky a jej manžela. Okresný súd sa v danom prípade neriadil ustanovením § 9 ods. 1 autorského zákona zák. č. 185/2015 Z. z. (ďalej aj „autorský zákon“). Uviedol, že prechod absolútnych autorských práv autora, resp. jeho dediča ako nositeľa autorských práv, v prípade, ak nositeľ autorských práv nezanechal dedičov alebo ak dedičia odmietnu dedičstvo prijať, sa spravuje osobitným režimom v zmysle § 9 ods. 1 písm. b/ autorského zákona, ktoré je vo vzťahu k § 462 Občianskeho zákonníka zák. č. 40/1964 Zb. (ďalej aj „OZ“) ustanovením lex specialis. Za týchto okolností sa dielo autora stáva voľným, a teda neprechádza na štát z titulu odúmrti. Výrok III. napadnutého rozhodnutia, ktorým potvrdil, že dedičstvo, ktoré nenadobudol žiadny dedič, pripadlo štátu v celosti je v časti týkajúcej sa položiek majetku poručiťky, ktoré sú uvedené vo výroku I. A/ napadnutého rozhodnutia pod odrážkou tri a päť, nie je v súlade so zákonom a to s poukazom na § 9 ods. 1 písm. b/ autorského zákona. Vzhľadom na vecnú nesprávnosť a s tým súvisiace nesprávne právne posúdenie napádaného rozhodnutia možno mať za to, že nezrušenie tohto rozhodnutia by nielen vážnym spôsobom ohrozilo práva neurčiteľného počtu osôb (fyzických aj právnických), ale by aj výrazne zasiahlo princíp právnej istoty účastníkov právnych vzťahov. Prezentovaný právny názor zodpovedá aj rozhodovacej činnosti najvyššieho súdu, konkrétne sp. zn. 8 MCdo 10/2014, z ktorého možno vyvodiť záver, že autorský zákon je vo vzťahu k OZ lex specialis a podľa ustanovení autorského zákona nemôžu absolútne autorské práva ako odúmrté prejsť na štát.

3. Slovenská republika, v zast. Okresným úradom Bratislava sa k podanému dovolaniu generálneho prokurátora nevyjadřila.

4. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) ako súd dovolací [§ 35 Civilného sporového poriadku, (ďalej len „CSP“)] po zistení, že dovolanie generálneho prokurátora podal oprávnený subjekt v zákonom stanovenej lehote (§ 81 CMP), bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 86 CMP v spojení s § 464 CSP a § 443 CSP) preskúmal napadnuté rozhodnutie a dospel k záveru, že dovolanie generálneho prokurátora je dôvodné a uznesenie okresného súdu je potrebné zrušiť.

5. Konania v dedičských veciach sa od 1. júla 2016 riadia ustanoveniami Civilného mimosporového poriadku. Vzájomný vzťah medzi CMP a CSP je vymedzený v § 2 ods. 1 CMP, podľa ktorého sa na konania podľa tohto zákona použijú ustanovenia CSP, ak tento zákon neustanovuje inak. Osobitne vo vzťahu ku konaniu o dovolaní generálneho prokurátora platí § 86 CMP. CMP v ustanoveniach § 76 až § 86 uvádza niektoré ustanovenia o dovolaní (§ 76 až § 77) a osobitne dovolanie generálneho prokurátora (§ 78 až § 86); prípustnosť dovolania generálneho prokurátora bolo preto potrebné posudzovať podľa ustanovení CMP a aj CSP (§ 86 CMP).

6. Podľa § 78 ods. 1 CMP proti právoplatnému rozhodnutiu súdu v konaní podľa tohto zákona je prípustné dovolanie generálneho prokurátora, ak to vyžaduje verejný záujem alebo ochrana práv a ak

nápravu nemožno v čase podania dovolania generálneho prokurátora dosiahnuť inými právnymi prostriedkami. Podľa § 78 ods. 2 CMP dovolanie generálneho prokurátora je prípustné, ak potreba zrušiť alebo zmeniť právoplatné rozhodnutie prevyšuje nad záujmom zachovania jeho nezmeniteľnosti a nad princípom právnej istoty.

7. Podľa § 80 ods. 1 veta prvá CMP generálny prokurátor podá dovolanie iba na základe podnetu účastníka alebo osoby dotknutej právoplatným rozhodnutím súdu.

7.1. Podľa § 80 ods. 2 CMP generálny prokurátor môže podať dovolanie aj bez podnetu vo veciach, v ktorých môže prokurátor do konania vstúpiť, a to aj vtedy, ak prokurátor do konania nevstúpil.

8. Podľa § 83 písm. i/ CMP dovolanie generálneho prokurátora možno odôvodniť tým, že rozhodnutie vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci.

8.1. Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a na zistený skutkový stav aplikuje konkrétnu právnu normu. Nesprávne právne posúdenie je chybnou aplikáciou práva na zistený skutkový stav, dochádza k nej vtedy, ak súd nepoužil správny (náležitý) právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

9. Generálny prokurátor v dovolaní namietal nesprávne právne posúdenie veci spočívajúce v tom, že notár ako súdny komisár sa dôsledne neriadil platnou právnou úpravou a v jej rozpore potvrdil, že dedičstvo, ktoré nenadobudol žiadny dedič, pripadlo štátu v celosti, avšak podľa generálneho prokurátora vo vzťahu k aboslútnym autorským právam tieto nemôžu ako odúmrt' prejsť na štát.

10. Dovolanie generálneho prokurátora je potrebné vnímať ako mimoriadny opravný prostriedok v tom zmysle, že jeho využitie by malo byť výnimočné a využívané len v prípadoch stanovených zákonom. Ustanovenie § 78 CMP vymedzuje prípustnosť dovolania generálneho prokurátora z pohľadu troch kritérií, a to kritéria legitímneho cieľa, kritéria subsidiarity a kritéria proporcionality.

11. Legitímny cieľ možno vnímať ako racionálne zdôvodniteľný zmysel zásahu do konečného rozhodnutia v záujme vyššieho dobra, aby bolo vydané rozhodnutie v súlade s princípom spravodlivého súdneho konania, najmä, aby boli zachované základné procesné práva strán, aby konanie ako celok bolo spravodlivé, a aby jeho vydaním nedošlo k spochybneniu súdnictva ako takeého. Proporcionality vyjadruje balans medzi záujmom zmeniť rozhodnutie a záujmom zachovať právnu istotu a do rozhodnutia nezasahovať; záujem zmeniť rozhodnutie prichádza do úvahy, ak sú v rozhodnutí alebo v konaní, ktoré mu predchádzalo, závažné fundamentálne chyby spôsobilé zásadným spôsobom narušiť integritu konania. Subsidiarita znamená, že pred podaním dovolania generálneho prokurátora má vždy prednosť iný prostriedok nápravy; v mimosporových konaniach CMP uvádza, že postačí, ak iné prostriedky nápravy nie sú prípustné, a to v čase podania dovolania generálneho prokurátora.

12. Ako už bolo spomenuté, dovolanie generálneho prokurátora je subsidiárnym mimoriadnym opravným prostriedkom; podľa Civilného mimosporového poriadku je prípustné iba za predpokladu, ak nápravu nemožno v čase podania dovolania dosiahnuť inými prípustnými opravnými prostriedkami. Z obsahu spisu je zrejmé, že napadnuté rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť dňa 16. júna 2020, pričom nápravu rozhodnutia nie je možné dosiahnuť inak ako podaním dovolania, nakoľko voči rozhodnutiu v čase podania dovolania generálneho prokurátora nebolo možné využiť k náprave iný prípustný opravný prostriedok, preto podmienka subsidiarity je splnená.

13. Princíp proporcionality, vyjadrený v § 78 ods. 2 CMP, vychádza z konštantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Európsky súd pre ľudské práva interpretuje článok 6 (právo na spravodlivý proces) Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd tak, že základným aspektom vlády práva je princíp právnej istoty, ktorý okrem iného vyžaduje, aby konečné rozhodnutia súdov neboli opätovne preskúmané. Právo na spravodlivý proces, v súlade s princípom res iudicata, zahŕňa požiadavku, aby bolo konečné súdne rozhodnutie nezmeniteľné. Táto interpretácia bola prijatá v prípade *Brumarescu v. Rumunsko* (sťažnosť č. 28342/95) a neskôr rozvíjaná v ďalších

početných prípadoch. Európsky súd pre ľudské práva pripúšťa zásah do konečného súdneho rozhodnutia, ako výnimku zo zásady právnej istoty a zo zásady *res iudicata*, ak je takýto zásah odôvodnený potrebou nápravy fundamentálnej chyby súdneho rozhodnutia. Inými slovami, zásah (teda zrušenie alebo zmena konečného súdneho rozhodnutia) musí byť legálny (spôsobom ustanoveným zákonom), musí byť legitímny (legitimita je daná potrebou nápravy fundamentálnej chyby) a musí byť proporcionálny. Proporcionalita musí existovať medzi záujmom na nezmeniteľnosti konečného súdneho rozhodnutia (na jednej strane) a legitímnym cieľom zásahu (na strane druhej). Možno konštatovať, že Európsky súd pre ľudské práva pristupuje k posudzovaniu otázky proporcionality medzi označenými cieľmi tak, že záujem na zachovaní (nezmeniteľnosti) konečného súdneho rozhodnutia prevažuje. Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva odklon od princípu právnej istoty je ospravedlniteľný iba v prípadoch, keď sa vyskytnú okolnosti podstatného a naliehavého charakteru. Právomoc vyšších súdov zrušovať alebo meniť záväzné a vykonateľné súdne rozhodnutia by mala byť vykonávaná na účely nápravy fundamentálnych chýb. Táto právomoc musí byť vykonávaná tak, aby bola v čo najvyššej možnej miere a dodržaná spravodlivá rovnováha medzi záujmami jednotlivca a potrebou zabezpečiť efektívnosť súdneho systému (Giuran v. Rumunsko, sťažnosť č. 24360/04).

14. Dovolací súd dospel k záveru, že v danom prípade podmienky prípustnosti dovolania generálneho prokurátora boli splnené a generálny prokurátor dôvodne vytýka napádanému rozhodnutiu nesprávne právne posúdenie veci v otázke posúdenia dediteľnosti absolútnych majetkových autorských práv poručiťky (aj jej manžela).

15. Podľa § 9 ods. 1 písm. b/ autorského zákona sa dielo stane voľným, ak autor nemá dedičov alebo ak dedičia odmietnu dedičstvo prijať, a to aj pred uplynutím doby trvania majetkových práv podľa § 32.

15.1. Podľa cit. ustanovenia autorského zákona sa autorské dielo môže stať voľným pred uplynutím výhradných majetkových práv autora, ak autor nemá dedičov, resp. všetci dedičia odmietnu dedičstvo prijať, a ani spoluautorov, ktorým by mohol pripadnúť jeho podiel na autorských právach k dielu (pozri komentár k § 20 ods. 3 autorského zákona). Na dedenie autorských práv sa aplikujú ustanovenia o dedení z Občianskeho zákonníka. Citované ustanovenie upravuje jedinú výnimku z režimu tohto dedenia, ide o vylúčenie aplikácie právneho inštitútu odúmrti. V zmysle § 462 OZ „dedičstvo, ktoré nenadobudne žiadny dedič, pripadne štátu“. Autorský zákon v cit. ustanovení, ktoré je *lex specialis* voči § 462 OZ, upravuje osobitný režim pre autorské práva, ktoré nepripadnú žiadnemu dedičovi. Ak autor nemá žiadnych dedičov, resp. sa môže stať, že všetci dedičia odmietnu dedičstvo prijať, v takom prípade dedičstvo autorských práv nepripadne štátu, ale je potrebné skúmať, či autor bol výlučným autorom diela alebo či má spoluautorov. Ak má spoluautorov, jeho podiel na autorských právach k dielu pripadne jeho spoluautorom. Ak je autor výlučným autorom svojho diela, t. j. nemá ani spoluautorov, v takom prípade sa dielo stáva voľným. Voľné dielo môže ktokoľvek použiť napríklad v zmysle § 19 (vyhotovovať rozmnoženiny diela, tieto verejne rozširovať, vyhotoviť preklady diela, spojiť dielo s iným dielom a pod.) bez toho, aby bol potrebný súhlas autora, resp. inej oprávnenej osoby v podobe licenčnej zmluvy (pozri § 65 a nasl.), a bez toho, že by používateľovi diela vznikla povinnosť uhradiť odmenu alebo náhradu odmeny (bližšie pozri Lazíková J., Autorský zákon č. 185/2015 Z. z., Komentár, Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o., k § 9).

16. Absolútne majetkové autorské práva smerujú proti každému. Tieto práva nezanikajú ani udelením súhlasu tretím osobám na konkrétne, časovo obmedzené, použitie diela licenčnou zmluvou v zmysle autorského zákona. Ako majetkové práva sú tiež predmetom dedenia; s prihliadnutím však na to, že nemožno určiť, v akom rozsahu budú počas doby autorskoprávnej ochrany zhodnocované, sú položkou aktív dedičstva „bez určenia ich hodnoty“. Povaha absolútnych majetkových autorských práv, a teda aj dedenie týchto práv má určité osobitosti, ktoré všeobecná úprava dedenia nezohľadňuje a z toho dôvodu túto všeobecnú úpravu nemožno použiť. Tak tomu bolo aj v čase účinnosti autorského zákona platného v čase smrti poručiťky. V prípade absolútnych majetkových autorských práv nemožno použiť ustanovenie o odúmrti, že keď dedičstvo nenadobudne žiadny dedič, pripadne štátu (§ 462 Občianskeho zákonníka). Ak autor nemá dedičov alebo ak dedičia odmietnu dedičstvo prijať, dielo sa stane voľným (§ 9 ods. 2 písm. b/ autorského zákona).

17. Poručiiteľka, ktorá zdedila autorské práva aj po manželovi, bola autorsky činná, z uvedeného dôvodu jej podávateľ za jej života vyplácal, ako nositeľke autorských práv k jej dielam, a dielam po neb. manželovi, autorské odmeny a náhrady odmiern za použitie diel. Keďže poručiiteľka zomrela bez zanechania závetných, ako aj zákonných dedičov, jej (autorové) diela sa v zmysle právnej úpravy (predchádzajúcej i súčasnej) stali voľnými.

18. Vzhľadom na uvedené bolo vylúčené, aby absolútne autorské práva bez určenia hodnoty, ktoré spravuje podávateľ, pripadli Slovenskej republike ako odúmrt'. Napadnuté uznesenie o dedičstve vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci (§ 83 písm. i/ CMP), pretože nesprávne v rozpore s platnou právnou úpravou (§ 9 ods. 2 písm. b/ autorského zákona) určuje dielam poručiiteľky status autorskoprávne chránených diel, keď v skutočnosti ide o diela voľné (pozri aj rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 7 MCdo 7/2015, 8 MCdo 10/2014).

19. Najvyšší súd preto zrušil uznesenie o dedičstve v napadnutom III. výroku a vec v tomto rozsahu vrátil Okresnému súdu Bratislava III na ďalšie konanie (§ 86 CMP v spojení s § 438 ods. 1 CSP, § 449 ods. 1 CSP a § 450 CSP).

20. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP).

21. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.